

Universal Journal of Theology

e-ISSN: 1304-6535

Cilt/Volume: 6, Sayı/Issue: 2, Yıl/Year: 2021 (Aralık/December)

KARL RAHNER'İN ANONİM HİRİSTİYANLIK KAVRAMI VE ELEŞTİRİLERİ

Karl Rahner's Concept of Anonymous Christianity And Its Critics

Osman Eraslan

Arş. Gör. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi
Anabilim Dalı

Assistant Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy University, Faculty of Theology,
Department of History of Religions, Burdur/Turkey

osmaneraslan87@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0003-3322-9277>

Makale Bilgisi – Article Information

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/ Research Article

Geliş Tarihi/Date Received: 08/11/2021

Kabul Tarihi/Date Accepted: 17/11/2021

Yayın Tarihi/Date Published: 31/12/2021

Atıf/Citation: Eraslan, Osman. "Karl Rahner'in Anonim Hıristiyanlık Kavramı ve Eleştirileri". *Universal Journal of Theology* 6/2 (2021): 29-46.

Karl Rahner'in Anonim Hıristiyanlık Kavramı ve Eleştirileri*

Öz

Karl Rahner, Katolik dünyasına XX. yy.'da damgasını vurmuş olan teologlardan biridir. Diğer dinlere inananlar konusundaki tavrı ile II. Vatikan Konsili'nin karakterini belirleyen Rahner, kapsayıcı yaklaşımın mimarı olarak görülmektedir. Diğer dinlere inananları "anonim Hıristiyanlar" olarak isimlendiren Rahner, bu insanların kurtuluşa ermesinin İsa Mesih'in inayeti aracılığıyla mümkün olduğunu ileri sürmüştür. Aynı zamanda Yeni Teoloji Hareketi'nin savunucularından olan Rahner, Katolik Kilisesi'ne karşı eleştiriler yöneltmiş ve kilisenin bozulma yolunda olduğunu ifade etmiştir. Bu bozulmadan kurtulmanın ise patristik dönemin eserleri ile mümkün olabileceğini belirtmiştir. Çalışmamızda son yüzyıl teologlarından Karl Rahner'in "anonim Hıristiyanlık" kavramı merkezinde kilise, vahiy ve kurtuluş konuları hakkındaki fikirlerine yer verilmiştir. Kilise Babaları'ndan Justin Martyr ve Augustinus'un kilise, vahiy ve kurtuluş konularındaki görüşlerine de yer verilmiş, ayrıca Rahner ile aynı dönemde yaşamış olan Hans Urs von Balthasar, Henri de Lubac ve Hans Küng'ün de Rahner'in anonim Hıristiyanlık teorisine yönelik eleştirileri ifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Karl Rahner, II. Vatikan Konsili, Anonim Hıristiyanlık, Kapsayıcılık, Dışlayıcılık, Çoğulculuk.

Karl Rahner's Concept of Anonymous Christianity And Its Critics

Abstract

Karl Rahner is one of the theologians who left his mark in the twentieth century. With his attitude towards those who believe in other religions, Rahner, who determined the character of the Vatican II, is seen as the architect of the inclusivist approach. Referring to the believers of other religions as "anonymous Christians", Rahner argued that the salvation of these people was possible through the grace of Jesus Christ. Rahner, who is also one of the advocates of the New Theology Movement, criticized the Catholic Church and stated that the church was on the way of deterioration. He stated that it is possible to get rid of this deterioration with the works of the patristic period.

In our study, the ideas of Karl Rahner, one of the last century theologians, about the church, revelation and salvation are included in the concept of "anonymous Christianity". The views of Church Fathers Justin Martyr and Augustine on the church, revelation and salvation are also included, as well as the critiques of Hans Urs von Balthasar, Henri de Lubac, and Hans Küng, who lived at the same time as Rahner, on Rahner's anonymous Christianity theory have been expressed.

Keywords: Karl Rahner, Vatican II, Anonymous Christians, Inclusivism, Exclusivism, Pluralism.

Giriş

Karl Rahner, Cizvit tarikatına mensup Alman bir teologdur. Rahner'in dünya çapında adını duyurması II. Vatikan Konsili'ndeki düşünceleri ile gerçekleşmiştir. Konsilde ön plana çıkan kapsayıcı yaklaşımın babası olarak kabul edilen Rahner, bu düşüncesiyle XX. yüzyıl Katolik düşüncesine damgasını vurmuştur. Hıristiyan tarihi boyunca kapsayıcı anlayışa yakın bazı şahsiyetlerin varlığına rağmen genel anlayış daima dışlayıcı olmuştur. Dışlayıcı anlayışa göre sadece Katolik Kilisesi'ne bağlı olanlar kurtuluşa ulaşma hakkına sahip olarak kabul edilmişlerdir. Ancak bu durum XX. yy.'a gelindiğinde değişmiştir. 1962-1965 yılları arasında gerçekleştirilmiş olan II. Vatikan Konsili, Hıristiyan dünyasında diğer dinlerin kurtuluşu konusunda teolojik ve doktrinel ifade bakımından büyük bir değişimin

* Bu makale yazarın "Karl Rahner'in Teolojik Görüşleri ve Hıristiyan İlahiyatına Katkıları" isimli yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

yaşanmasını sağlamıştır.¹ Karl Rahner gibi Hıristiyan teologlar Mesih merkezli bir kurtuluş anlayışı benimseyerek diğer dinlere inananların da kurtuluş planı kapsamında olabileceklerini belirtmişlerdir.²

II. Vatikan Konsili belgelerinden *Nostra Aetate*'ye göre kendi kusuru olmaksızın Mesih'ten ve İncil'den habersiz olan ve Tanrı arayışını samimi bir şekilde yerine getirenler, kurtuluştan pay sahibi olmaları hususunda diğer Hıristiyanlarla aynı hakka sahiptirler.³ Tanrısal lütuf bu kişileri de kapsamaktadır. Aynı belgede Katolik Kilisesi'nin diğer dinlerdeki doğru ve güzel amelileri kabul ettiği ifade edilmiştir. Çünkü söz konusu belgeye göre insanları aydınlatan ışık aynı kaynaktan gelmektedir.⁴

XX. yy.'daki sosyal ve siyasî gelişmelerin ardından toplumda ahlâkî bozulmalar meydana geldiği belirtilmiştir. Bahsi geçen bu bozulmalar neticesinde batı toplumunda dünyevî hayata düşkünlük ve manevî hayattan (kilise) uzaklaşma meydana geldiği ifade edilmiştir. Bu problemlerin farkına varan Papa XXIII. John bir konsil toplayarak bu problemlerin çözümü için çare aramaya karar vermiştir. Papa XXIII. John bu problemlerin zuhur etmesinde kilisenin de payı olduğunu kabul etmiştir. Zira kilise çağa ayak uyduramamış ve o dönem toplumunun ihtiyaçlarına cevap verememiştir. Bundan dolayı konsil fikri Katolik dünyasının kendisini revize etmesi amacıyla ortaya çıkmıştır. Papa XXIII. John'un diğer bir amacının ise Batı toplumunun manevî hayatla yeniden barışmasını sağlamak ve zaman içinde ortaya çıkan Hıristiyan gruplar arasındaki ilişkileri düzeltmek olduğu ifade edilmiştir.⁵

Konsilde diğer mezhep ve dinlere sahip olanlar merkezden yayılan daireler şeklinde tasvir edilmiş ve merkeze Katolik Hıristiyanlık yerleştirilmiştir.⁶ Ökümenizm konusuna önem verilen konsilde, ekmek-şarap ayinine vurgu yapılarak bu ayinin tüm dünyada aynı şekilde kutlanması gerektiğini ifade edilmiştir. Katolik Kilisesi, ökümenizm hedefinin uzun süreçli bir hedef olduğunu ve bu hedefe giden yolda kendisinin de belli başlı değişiklikler geçirmesi gerektiğini belirtmiştir.⁷ Ancak bize göre Roma'nın ökümenizmdeki asıl

¹ Ş. Gündüz, "Çağdaş Hıristiyan Düşüncesinde Ötekinin İnküivist Yorumu", **Tezkire**, C. 20, s. 103; Mehmet Aydın, **Hıristiyan Genel Konsilleri ve II. Vatikan Konsili**, Konya, 1991, s. 56.

² Ş. Gündüz, **Hıristiyanlık**, İSAM Yayınları, İstanbul, 2008, s. 98-99.

³ A. İsra Güngör, "Katolik Kilisesinin Çağdaş Misyon Anlayışında Diyalog Kavramı", **Dinler Tarihi Araştırmaları**, C. 1, Ankara, 1998, s. 187.

⁴ Nostra Aetate: https://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decl_19651028_nostra-aetate_en.html (5.11.2021); Mehmet Aydın, **Hıristiyan Genel Konsilleri ve II. Vatikan Konsili**, s. 83-85; Mahmut Aydın, **Dinlerarası Diyalog Mahiyet İlkeler ve Tartışmalar**, İstanbul, 2008, s. 73.

⁵ Mehmet Aydın, **Hıristiyan Genel Konsilleri ve II. Vatikan Konsili**, s. 56-5; Ayrıca bkz. İ. Eşmeli, "Hıristiyanlık Tarihinde Kilise ve 'Kilise' İçin Kullanılan Metaforlar", **Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, C. 9, S. 5, Bahar 2014, ss. 953-966.

⁶ Güngör, "Günümüzde Katolik Hıristiyanlık", **Dinler Tarihi Araştırmaları**, C. 3, Ankara, 2002, s. 259-260.

⁷ Ali İsra Güngör, **Vatikan Misyon ve Diyalog**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2011, s. 87.

hedefi tüm dünya Hıristiyanlarını Katolik Kilisesi çatısı altında birleştirmektir.

II. Vatikan Konsili, Hıristiyanlıktaki diğer dinler konusunda yeni açılımlar yapmıştır. Konsile göre diğer dinlerde ilahî hakikatin bulunması mümkündür. Söz konusu konsile kadarki zaman zarfında diğer dinler için buna benzer bir durumun söz konusu olmadığı bilinmektedir. Kilisenin bu görüşü kabul etmesi diğer dinlere mensup olanlar tarafından olumlu karşılanmakla birlikte temkinli bir şekilde yaklaşmıştır. Yukarıdaki ifadelerde yer aldığı gibi pozitif gelişmeler oluyor gibi görünse de Hıristiyan âlemine göre Hıristiyan olmayanlar ancak İsa Mesih'e iman etmekle kurtuluşa erebileceklerdir.⁸ Söz konusu yeni görüşün ortaya çıkmasında Karl Rahner'in "anonim Hıristiyanlar" teorisi etkili olmuştur. Konsil bu teoriyi ismen zikretmemiş olsa da etkilenmenin olduğu kabul edilmiştir.⁹ Kapsayıcılık olarak isimlendirilen bu yeni görüş Mesih'i kurtuluş için merkeze alan (Mesih merkezli) bir anlayış benimsemiştir. Kapsayıcı görüş, daha önceki dışlayıcı (eksklusivist) ve XX. yy.'da ortaya çıkan diğer bir görüş olan çoğulcu (plüralist) anlayışı reddeder görünmektedir. Fakat kapsayıcı anlayışın hem dışlamacı hem de çoğulcu anlayışla ortak noktaları bulunmaktadır.

1. Karl Rahner'in Anonim Hıristiyanlık Teorisi

Rahner, günümüzde insanların eskisi gibi birbirine yabancı ve izole bir sosyal hayata sahip olmadıklarını ifade etmiştir. Artık dünyanın pek çok yerinde farklı kültür ve dinlere mensup kişiler komşu olarak aynı apartmanı paylaşmakta ve aynı işyerinde çalışmaktadırlar. Hatta dünya artık "küresel bir köy"e benzetilmektedir. Rahner, böyle bir ortamda insanların diğer dinlere kayıtsız kalmasının mümkün olamayacağını, din ve kültürlerin de dünyanın sadece belli bir bölgesiyle sınırlı kalamayacağını belirtmiştir. Diğer taraftan Rahner Katolik dünyasını eleştirerek; insanların mensup olduğu çeşitli dinlerin artık ciddi bir şekilde farkına varılması gerektiğini savunmuştur. Çünkü Rahner'e göre Hıristiyanlık dışındaki din mensuplarının da kurtuluşa erebilme ihtimali bulunmaktadır. Rahner, tüm insanları kapsayan tanrısal lütfun diğer din mensuplarını da gerçek Tanrı inancına doğru yönlendirdiğini ve bu tanrısal lütfun bütün dinlerde bir şekilde var olduğunu vurgulamıştır.¹⁰

Rahner'in bu bağlamda diğer dinlere yönelik dört tezi bulunmaktadır. Bu tezlerden birincisine göre Hıristiyanlık kendisini diğer dinlerle eşit görmemelidir. Zira Hıristiyanlık mutlak ve tüm insanlara yöneliktir. Rahner'in öncülerinden olduğu kapsayıcı yaklaşıma göre İsa Mesih yeryüzündeki dinlerin tamamında aktiftir ve bu yüzden insanların inandığı tüm dinler meşru olarak

⁸ Güngör, *Vatikan Misyon ve Diyalog*, s. 81-82.

⁹ Güngör, "Katolik Kilisesinin Çağdaş Misyon Anlayışında Diyalog Kavramı", s. 188-189.

¹⁰ Rahner, "Church, Churches and Religions", s. 46.

kabul edilmektedir. Bu nedenle İsa Mesih yeryüzündeki gelmiş geçmiş bütün insanlar için vardır ve gereklidir. Bütün dinlerin merkezinde Mesih bulunmaktadır. Kapsayıcı yaklaşımda Mesih ön plana çıkarılmaktadır. Kapsayıcılıkta yegâne amaç Hıristiyan olmayanlara İsa Mesih'in kapsayıcılığı sayesinde kurtuluşa erebileceklerini anlatmaktır.¹¹ Diğer dinlerin İsa Mesih'in gelmesinden önceki durumları değerlendirildiğinde Rahner, Hıristiyanlığın dışındaki dinlerde mevcut olan tanrısal lütfun daha iyi fark edildiğini ve kurtuluşun meşru yolları olduklarının net bir şekilde idrak edildiğini belirtmiştir.¹² Ancak yine de Hıristiyanlığın diğer dinlerle aynı kisvede görülmesinden yana değildir.

Rahner'in ikinci tezi Hıristiyanlık dışındaki dinlerin tamamen yararsız ve boş olmadıkları yönündedir. Rahner diğer dinlerin tamamen tanrısal rahmetten uzak olmadığını ifade etmiş, İsa Mesih adına bahşedilmiş olan lütuftan bu dinlerde belli bir oranda bulunduğunu vurgulamıştır. Bu lütf sebebiyle söz konusu dinlerin meşru dinler olarak kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir.¹³ Rahner'e göre esasen diğer dinler, İsa Mesih'in gelişinin ardından geçerliliklerini kaybetmiş ve yerlerini Hıristiyanlığa bırakmışlardır.¹⁴ Rahner, İncil vaaz edildiğinde insanlarda istenilen etkiyi yaratabilmesi için insanlara daha önceden tanrısal rahmetin sunulmuş olması gerektiğini belirtmiştir. Rahner'e göre insanlar ancak bu rahmet sayesinde İncil'i Tanrı'nın sözü olarak algılayabilmektedir. Bu yüzden Rahner, İncil'in vaaz edilebilmesi için ilk şartın tanrısal rahmet olduğunu vurgulamaktadır.¹⁵

Rahner'in diğer dinlerin kurtuluşa ulaştırabilmesi hususundaki fikri iki basamaktan oluşmaktadır. Bunlardan birincisi Tanrı'nın tüm insanlık tarihini kapsayan kurtuluşa ulaştırma isteğidir. Rahner'e göre Tanrı gelmiş geçmiş tüm insanlara lütufta bulunarak kurtarmak istediğini ilham aracılığıyla onlara bildirmiştir. Aynı konunun II. Vatikan Konsili'nde de kabul edildiğini belirten Rahner, tüm insanlık tarihini kapsayan kurtuluşa ulaştırıcı tanrısal lütfun konsil belgelerinde yer aldığını belirtmiştir.¹⁶

Diğer dinlerin kurtuluşa ulaştırabilmesi hususundaki ikinci basamak ise diğer dinlerin kurtuluş konusunda sahip oldukları önemdir. Rahner, eğer tüm insanlık tanrısal lütf ve bu bağlamda kurtuluş ümidine sahipse, diğer dinlere inananların da bu ümidi taşımalarının mümkün olduğunu söylemiştir. Dolayısıyla Rahner'e göre diğer dinlerin kurtuluşa ulaşmada hiçbir yet-

¹¹ Rahner, "Christianity and the Non-Christian Religions", s. 118.

¹² Rahner, "Church, Churches and Religions", s. 46.

¹³ Rahner, "Christianity and the Non-Christian Religions", s. 121.

¹⁴ Rahner, "Church, Churches and Religions", s. 47.

¹⁵ Rahner, "Anonymous Christianity and the Missionary Task of the Church", **Theological Investigations**, C. 12, Marry Immaculate College Publishing, Electronic Edition, Limerick, s. 169-170.

¹⁶ Rahner, "Jesus Christ in the Non-Christian Religions", **Theological Investigations**, C. 17, Marry Immaculate College Publishing, Electronic Edition, Limerick, s. 40.

kinliğinin kalmadığını söylemek yanlış ve yersiz bir düşüncedir. Rahner, diğer dinlerin kurtuluşa ulaştırmada hiçbir rolleri olmadığı takdirde Hıristiyanlık gelmeden önce yaşamış insanların kurtuluşa ermelerinin mümkün olmadığını belirtmiştir. Hatta bu konuya biraz daha açıklık getirerek örneklendiren Rahner; Hz. Âdem ile Hz. Musa arasındaki zamanın tanrısal lütuf yönünden tamamen boş olduğunu söylemenin mantık dışı olduğunu ifade etmiştir. Zira bu durumda Tanrı'nın Hıristiyanlıktan önceki kurtuluş tarihi ile ilgili elde hiçbir delil kalmayacağını ortadadır. Böyle bir durumun Hıristiyan ilahiyatında da mevcut olmadığını ifade eden Rahner, diğer dinlere mensup olanların Hıristiyanlığa girmeleri için istisnai de olsa Tanrı tarafından kendilerine olağanüstü vizyonların ve doğaüstü tecrübelerin¹⁷ bahşedildiğini belirtmiştir.¹⁸

Rahner, yukarıdaki söylemlerinin yanında diğer dinlerin yanlışlıklarının olduğunu ve söz konusu yanlışlıkların eleştirilmesi gerektiğini de vurgulamaktadır. Sözgelimi Yahudilik, Hıristiyanlıktan önceki tek meşru dindir ancak yine de kusursuz değildir. Çünkü Eski Ahit'te doğru ve yanlış pek çok unsur mevcuttur. Fakat diğer dinleri Yahudilikle de aynı tutmak doğru değildir. Zira böyle bir şey Tanrı'nın dünyanın kurtuluşuna yönelik vahyinin temeli olan gerçekleri inkâr etmek anlamına gelmektedir. Rahner'in Hıristiyanlık ve Yahudiliği vahiy merkezli bir temelde birleştirmesi, Hıristiyanlığın günümüzdeki konumu ile Yahudiliğin Hıristiyanlık gelmeden önceki konumunu eşit bir konuma getirmiştir.¹⁹

Rahner'in diğer dinlerin kurtuluş tarihinde belli bir paya sahip olduklarını söylerken üzerinde durduğu esas mevzu bu dinlerin kurtuluşa giden yolda pay sahibi olmasını sağlayan asıl güçtür. O, söz konusu bu asıl gücün İsa Mesih olduğunu ifade etmiştir. İsa Mesih'in bu dinlerde aktif olması sayesinde mezkûr dinler kurtuluş için meşru birer yol olarak kabul edilmişlerdir. İsa Mesih bu dinlerdeki faaliyetlerini "Kutsal Ruh" ile gerçekleştirmektedir. Rahner, Baba ve Oğul'dan zuhur eden Kutsal Ruh'un aynı zamanda ebedi Logos'un ruhu olduğu için "Mesih'in Ruh" olarak isimlendirilmesinin de yanlış olmayacağını ifade etmiştir. Rahner bunu ifade ederken Hıristiyan olmayanların sadece İsa Mesih sayesinde kurtuluşa erdiklerini söylemenin yetersiz olduğunu, kurtuluşa sebep olan aslî sebebin Tanrı'nın tüm insanları kurtarma isteği olduğunu belirtmiştir.²⁰

Rahner, üçüncü tezinde Hıristiyan olmayanları konu etmiştir. Onların basitçe "gayri Hıristiyanlar" olarak görülemeyeceğini, 'Hıristiyanlıklarından

¹⁷ Burada kastedilenlere henüz Yahudi iken vizyon (Şam Vizyonu) gören Pavlus'u (Res. İş.:9) ve dindar bir Yahudi olan İtalyalı Yüzbaşı Kornelius'u (Res. İş.:10) örnek olarak göstermek mümkündür.

¹⁸ Rahner, "Jesus Christ in the Non-Christian Religions", s. 41-42.

¹⁹ Rahner, "Christianity and the Non-Christian Religions", s. 119.

²⁰ Rahner, "Jesus Christ in the Non-Christian Religions", s. 43-45.

haberdar olmayan Hıristiyanlar' olarak nitelendirilmelerinin daha doğru olduğunu ifade etmiştir. Rahner Hıristiyanların, Hıristiyan olmayanlara bu şekilde bakmaları gerektiğine ve böyle bir tutumun diğer dinden olanlarla ilişkileri önemli ölçüde etkileyeceğine inanmıştır. Rahner, tanrısal lütfun sadece Hıristiyanlıkta olmadığını, aksine evrensel olduğunu dile getirmiştir. Ona göre tanrısal lütfun henüz Hıristiyanlıktan haberdar olmayanları ve onunla teması geçmemiş olan insanları kendi inandıkları dinler sayesinde Tanrı'ya doğru yönlendirmekte ve kurtuluşları için yardımcı olmaktadır. Tanrı tüm insanların kurtuluşa erişebilmesini istemektedir ve tüm insanları kapsayan kurtarıcı bir lütfu sahiptir. Diğer dinler, Hıristiyanlık bağlamındaki tanrısal kurtuluş planı içinde yer aldıkları müddetçe kurtuluş bakımından öneme sahip olarak görülmektedir. Hangi sosyal-tarihsel arka plana sahip olursa olsun tüm insanların, Hıristiyanlarla birlikte tanrısal lütfu erişmeleri mümkündür. Çünkü Mesih sadece Hıristiyanlar için değil, bütün insanlık için gönderilmiştir. Mesih bütün insanlar için gönderildiğinden dolayı Rahner, diğer dinlere inanan insanları "anonim Hıristiyanlar" olarak isimlendirmiştir.²¹

Rahner'in, diğer dinlere inanan insanları anonim Hıristiyan olarak tanımlaması bir yandan da şu sebebe dayanmaktadır. Rahner, anonim Hıristiyan olarak tabir ettiği Hıristiyanlık dışındaki tüm insanların, mensubu oldukları dinler aracılığıyla İsa Mesih'i aradıklarını belirtmiştir. Bu aramanın ise basit bir arama olmadığını ifade eden Rahner, bu noktada *memoria* teorisini dile getirmektedir. Daha çok felsefi bir teori olan *memoria* teorisi, tarihte Augustinus (M.S. 354-430) tarafından aynı bağlamda kullanılmış bir kavramdır. Eflatun'un (M.Ö. 427-347) *anamnesis* teorisi ile de benzerlik göstermekte olan bu teoriye göre insan bir şey arıyorsa, aradığı o şeyin özelliklerini bilmek zorundadır. Aksi halde aradığı şeyle karşılaştığında onu tanıyamaz ve dolayısıyla da bulamaz.²² Rahner, bu teoriye dayanarak İsa Mesih'i arayan insanların onu tanıdıklarını iddia etmiştir. İnsanın bu tanımayı ruhu sayesinde elde edebileceğini ifade eden Rahner, Tanrı'nın kendisini insanlarla paylaşarak (*Selbstmitteilung Gottes*) onların ruhlarına bu bilgiyi yerleştirdiğini iddia etmiştir.²³

Rahner, kurtuluşun Tanrı tarafından yaratılmış bir hediye değil, Tanrı'nın yarattıklarına özel bir kutsaması olduğunu belirtmiştir. Hatta biraz daha ileri giderek kurtuluşun Tanrı'nın kendisi olduğunu ifade eden Rahner'e göre Tanrı'nın kendisini insanlarla paylaşmasının iki farklı sonucu vardır. Bunlardan birincisinde elde edilen sonuç, Tanrı'nın kendisini insanlarla paylaşmasıyla insan varlığının ve ruhunun derinliklerinin etkilenmesi ve Tanrı'ya

²¹ Rahner, "Christianity and the Non-Christian Religions", s. 131-132; Mahmut Aydın, **Dinlerarası Diyalog Mahiyet İlkeler ve Tartışmalar**, s. 325; Francis A. Sullivan, **The Church We Believe In: One, Holy, Catholic and Apostolic**, New Jersey, 1988, s. 104.

²² [http://en.wikipedia.org/wiki/Anamnesis_\(philosophy\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Anamnesis_(philosophy)) (24.02.2015).

²³ Rahner, "Jesus Christ in the Non-Christian Religions", s. 47-48.

doğru yönlendirilmesidir. Bu durum insana manevi bir devinim kazandırarak mertebesinin yükselmesini sağlamaktadır. Tanrı kendisini insanla paylaşırken, insan kendi aşkınlığını fark etmektedir. İnsanın yaşamış olduğu bu aşkınlığı normal hayatındaki sıradan tecrübeler olarak algılaması ise ikinci sonuçtur.²⁴

Rahner, dördüncü tezinde Hristiyanların anonim Hristiyanları misyonerlik bağlamında kendilerine gidilmeye gerek olmayan kimseler olarak görmeleri gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca misyonerlik faaliyeti doğrultusunda anonim Hristiyanlara, aslında hangi dine mensup olduklarının hatırlatılması gerektiğini savunmaktadır. Rahner bu bağlamda Resullerin İşleri 17:23'teki Pavlus'un ifadesine atıf yaparak anonim Hristiyanlara inandıkları isimsiz Tanrı'nın ilan edilmesi ve onlara doğrunun öğretilmesi gerektiğini belirtmektedir.²⁵

Rahner, Hristiyan misyon anlayışının gözden geçirilerek yenilenmesi gerektiğini belirtmiştir. Daha önceki devirlerde Hristiyan mesajıyla karşılaşmayan kişilerin kurtuluş yolunu bulamayacaklarına inanıldığı için misyon faaliyetlerinin gerekli olduğu kanısı hâkim olmuştur. Söz konusu zamanlarda da bugün olduğu gibi, Tanrı'nın herkesi kurtarmak istediğini söyleyen kişilerin ortaya çıktığını ifade eden Rahner, maalesef bu girişimlerin istenen amaca ulaşamadığını belirtmiştir. Rahner, kilisenin Hristiyan olmayanlar ve onların tarihleri hakkında son yüzyıla kadar hiçbir doğru fikre sahip olmadığını belirtmiştir. Bu yüzden o, Katolik Kilisesi'nde Hristiyan olmayan insanların ilahi mesajdan mahrum kaldıkları ve Hristiyanlığa dâhil olmadıkları için cehenneme gideceklerine inanıldığını ifade etmiştir. Günümüzde ise Hristiyan olmayanların eskiye nazaran daha iyi tanındıklarını belirten Rahner, bu sayede Hristiyanlığın gerçek değerine kavuşturulduğunu dile getirmiştir. Rahner'e göre gelinen nokta göz önüne alındığında insanlığın büyük bir çoğunluğunun cehenneme gideceği düşüncesinden de uzaklaşmıştır.²⁶

Rahner, anonim Hristiyanların, mensup oldukları dinler aracılığıyla İsa'nın kurtarıcı lütfu altında kurtuluşa erebilecek kimseler olduklarını ifade etmiştir. Bu noktada Rahner'in vurgulamak istediği husus Tanrı'nın diğer dinlerde de gizli bir şekilde faaliyette olduğudur. Ancak Tanrı asıl vahyini İsa Mesih ile gerçekleştirmiştir. İsa Mesih, sıradan bir kurtarıcı olmaktan çıkıp tüm din mensuplarının kurtuluşa ermesini sağlayan temel vasıta durumuna gelmiştir.²⁷ Rahner, tüm insanların kendilerini kapsamakta olan tanrısal lütuf

²⁴ Rahner, "Church, Churches and Religions", s. 34-36.

²⁵ Bkz. Rahner, "Christianity and the Non-Christian Religions", s. 133-134; Mahmut Aydın, **Monologtan Diyaloga Çağdaş Hristiyan Düşüncesinde Hristiyan-Müslüman Diyalogu**, Ankara, 2001, s. 86-88; Mustafa Alıcı, **Müslüman-Hristiyan Diyalogu**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2011, s. 251-261.

²⁶ Rahner, "Anonymous Christianity and the Missionary Task of the Church", s. 174-175.

²⁷ Mustafa Alıcı, **Müslüman-Hristiyan Diyalogu**, s. 255.

sayesinde belirli bir arınma ve kurtuluşa yaklaşma noktasına gelebileceklerinin herkes tarafından kabul edilmesi gereken bir hakikat olduğunu ifade etmiştir.²⁸

Kapsayıcıların dışlayıcılara yönelttiği eleştiri ise şu şekildedir. Dışlayıcılar kurtuluşun sadece Mesih'te olduğunu, İncil'i işiterek ve kabul ederek elde edildiğini iddia etmektedirler.²⁹ Ancak bu durumda Yeni Ahit'te sözü edilen Hz. İbrahim ve Hz. Musa'nın kurtuluşlarını³⁰ izah etmek mümkün değildir. Kapsayıcı teologlar bu noktada Tanrı rahmetinin ezeli ve ebedi olduğuna vurgu yapmaktadırlar. Bu iddialarını da İncil'deki şu ifadeye dayandırmaktadırlar: “O size karşı sabırlıdır, hiç kimsenin azap görmesini arzu etmez ama herkesin töbe etmesini ister.”³¹ Pavlus da buna benzer şekilde Resullerin İşleri'nde³² Atinalılara hitaben tapındıkları meçhul Tanrı'yı onlara ilan etmeye geldiğini belirtmiştir.³³

Diğer dinlere mensup olan kişilerin İsa Mesih'i kurtarıcı olarak kabul etmedikleri halde kapsayıcılara göre kurtuluşa erebilecek olmaları, kapsayıcılıktan önceki Hıristiyan görüşlerinde mevcut olmayan bir tutumdur. Geleneksel Hıristiyan (Dışlamacı) teolojiye göre İsa Mesih'i kurtarıcı olarak kabul etmeyen ve kiliseye katılmayan kimselerin kurtuluşa ermeleri mümkün değildir. Kapsayıcılara göre kurtuluşa erebilecek olmaları ise kendi mensup oldukları din sayesinde değil, arayışta oldukları İsa Mesih ve onun bütün insanları kuşatıcı rahmeti sayesinde olacaktır.³⁴

Rahner, diğer teologların zaman ve mekân bağlamında İsa Mesih'in kendisinden önce veya sonra dünyaya gelmiş bütün insanlar için yegâne kurtuluş yolu olduğunu kavrayamadıklarını düşünmektedir. Bu yüzden ona göre İsa Mesih'in diğer dinlerdeki mevcudiyeti ve faaliyeti, anlaşılması ve anlatılması gereken en önemli konuların başında gelmektedir.³⁵

Karl Rahner ve Henri de Lubac'in görüşüne göre³⁶ insanoğlu aslında fitrî olarak kurtuluşa ermiş durumdadır. Ancak bazıları yaptığı eylemlerle bu kurtuluşun dışına çıkmaktadırlar. Dışlayıcı görüşe göre ise, kiliseye ve İsa Mesih'e inanan Hıristiyanlar hariç, tüm insanlar kurtuluş kapsamının dışındadır. Rahner ve Lubac'in ortaya attığı yeni görüşle birlikte kilisenin diğer dinden olanlara karşı tutumunda, Aziz Augustinus'un kötümser tutumundan daha evrensel ve kapsayıcı bir tavra doğru değişim gerçekleşmiştir. Her dinde ilahî

²⁸ Rahner, “Anonymous Christianity and the Missionary Task of the Church”, s. 176.

²⁹ Romalılara: 10/9.

³⁰ İbranilere: 11.

³¹ II. Petrus: 3/9.

³² Res. İş. 17: 23-24.

³³ Mustafa Alıcı, Müslüman-Hıristiyan Diyalogu, s. 255.

³⁴ Mustafa Alıcı, Müslüman-Hıristiyan Diyalogu, s. 256.

³⁵ Mustafa Alıcı, Müslüman-Hıristiyan Diyalogu, s. 260.

³⁶ Konuyla ilgili geniş bilgi için bkz. İ. Eşmeli, “Henri De Lubac'a Göre Kilise ve Kurtuluş” **Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C. 4, S. 7, 2017, ss. 100-118.

lütfun bir nebze de olsa mevcut olduğu inancı, Rahner'in de üyesi olduğu Cizvit Tarikatı'nın benimsediği "Tomistik Teoloji" kuramına dayanmaktadır. Orta Çağ ilahiyatçısı Thomas Aquinas'a göre Tanrı, hangi dine inanırsa inanın tüm insanlara kendi lütfunu ilham etmiştir.³⁷

Karl Rahner'e göre rahmet, Tanrı'nın kendisini insanlarla paylaşmasıdır. Augustinus da Tanrı'nın insana, insanın kendisinden daha yakın olduğunu ifade etmiştir. Augustinus bu ifadesinde sadece Katolikleri veya Hıristiyanları değil, bir dine inanan veya inanmayan tüm insanları kastetmiştir. Bu durumda Tanrı kendisini, yani rahmetini tüm insanlığa sunmaktadır. Dolayısıyla rahmete erişebilmek insanın temel özelliklerinden biridir.³⁸

Rahner'in "anonim Hıristiyanlık" teorisi tüm insanların Tanrı'yı bir şekilde tecrübe edebilmesine ve Tanrı'nın rahmetinin evrensel olmasına dayanmaktadır.³⁹ Ona göre hiçbir insanın saf doğada yaşaması mümkün değildir. Rahner'in saf doğa diye kastettiği şey, Tanrı dâhil bütün varlıklardan arındırılmış doğadır. Bu yüzden herkes Tanrı'nın da bulunduğu doğada yaşamakta ve farkında olsun ya da olmasın Tanrı'yı tecrübe etmektedir.⁴⁰ Rahner'e göre böyle bir durumda tanrısız olan bir insanın mevcut olduğunu söylemek yanlıştır. Rahner dinleri, içinde rahmetin etkin olduğu birer kubbeye benzetmiştir. Ona göre diğer dinlerden birine İncil nüfuz etmeye başladığında söz konusu dinin mensupları Tanrı'nın gerçek bilgisine sahip olmakta ve aslı günaha sebep olan ahlâkî bozukluk gibi sapkınlıklardan arınmaktadır.⁴¹

Dışlayıcı yaklaşıma göre bir insanın kurtuluşa ulaşabilmesi ancak Tanrı'ya ve İsa Mesih'e iman ederek kilise bünyesine girmesi ile mümkün olduğu daha önce belirtilmişti. Ancak Rahner, "O istiyor ki tüm insanlar kurtulsunlar ve hakikat bilgisine gelsinler"⁴² (I. Tim. 2:4) ifadesine vurgu yaparak Tanrı'nın tüm insanlığın kurtuluşunu istediğini ifade etmiştir. İsa Mesih'in yeni bir ahit yapmadan önce Nuh ile yapılmış olan eski ahdi onayladığını belirten Rahner, İsa Mesih'in kendisini tüm insanlık için kurban ettiğini belirtmiştir. Rahner, kendi bakış açısının geleneksel olandan tamamen farklı ve zıt kutuplarda olduğunu farkındadır. Bu iki bakış açısını ortak bir noktada birleştirmeye karar veren Rahner, aslında tüm insanların kiliseye mensup oldukları iddiasını ileri sürmüştür. Ancak Rahner, bu iddiasını değerlendirirken tüm insanları aynı kefeye koyarak tek tip bir kilise mensubiyeti olduğunu söylemenin yanlış olduğunu ifade etmiştir. Ona göre böyle bir şey yapmak Hıristiyan olarak

³⁷ Güngör, **Vatikan Misyon ve Diyalog**, s. 154-155.

³⁸ William Dych, **Karl Rahner**, Continuum Biddles Ltd., New York, 2000, s. 37.

³⁹ Mahmut Aydın, "Bir Hıristiyan Kurtuluş Teolojisinden Dinlerin Bir Kurtuluş Teolojisine Doğru", **Diğer İlmî Dergi**, S. 9, 2000/2, s. 137.

⁴⁰ Rahner, "Nature and Grace", **Theological Investigations**, C. 4, Marry Immaculate College Publishing, Electronic Edition, Limerick, s. 820.

⁴¹ Rahner, "Christianity and Non-Christian Religions", s. 121.

⁴² I. Tim. 2:4.

doğmuş, bütün hayatı boyunca Hıristiyan dininin gerektirdiği ibadetleri yapmış ve bu dinin kurallarına göre yaşamış olan insanlara büyük bir haksızlık anlamına gelmektedir. Bu yüzden Rahner, dereceli bir kilise mensubiyet planı oluşturmuştur. Bu plan, aynı zamanda Rahner'in tüm insanlar için öngördüğü kademeli kurtuluş planıdır. Rahner, bazı insanların Hıristiyanlık ve kilise vaazlarından haberdar olmadığı halde doğru bir hayat sürdürdüğünü, bundan dolayı bu insanların kurtuluştan paylarının olmadığını söylemenin yanlış olacağını ifade etmiştir. Ancak ona göre bu şekildeki insanların söz konusu doğru hayata ulaşmaları kendi çabalarından ziyade Mesih'in inayeti sayesinde mümkün olmuştur.⁴³

Rahner, "anonim Hıristiyan" teorisine kendi düşüncelerinden başka deliller de getirmiştir. Bu delillerden birincisi Yeni Ahit'in Res. İş. 10:47 bölümüdür. Yeni Ahit'in bu bölümünde Tanrı'nın, belli şartlar sağlandığında vaftizden önce de insanlara lütfunu sunduğu ifade edilmektedir. Rahner'in ikinci delili ilk dönem teologlarından Ambrose'nin (M.S. 340-397) öğretisidir. Ambrose, dine yeni giren bir kimsenin vaftiz edilmeden ölmesi durumunda kurtuluşa ulaşabilme şansının olduğunu belirtmiştir. Bu durumda Rahner, anonim Hıristiyanları tanrısal rahmetin içinde oldukları için dine yeni girmiş biri olarak kabul etmektedir. Rahner'in üçüncü delili Trent Konsili'nde (1545-1563) kabul edilmiş olan *Vaftiz Yemini* (Votum Baptismi)'dir. Konsilin bu kuralına göre bir kimse vaftiz sakramentini yerine getirmemiş olsa bile günahları bağışlanır ve kurtuluşa erer. Bu yaklaşımı son yüzyıldan da bir örnekle destekleyen Rahner, Vatikan'ın 8 Ağustos 1949'da yayınladığı öğretiye göre gizli bir *Kilise Yemini* (Votum Ecclesiae)'nin bile kurtuluş için yeterli olduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda II. Vatikan Konsili öğretilerine de değinen Rahner, Vatikan'a göre ateistlerin kendi vicdanlarının rehberliğinde bir hayata sahip olmaları durumunda kurtuluşa ulaşabileceklerini öne sürmüştür.⁴⁴

Rahner'in inayet hususundaki bakış açısı Tanrı'nın kendisini insanlarla paylaşması ve insanların O'nun ulûhiyet ve azametini tecrübe etmeleri şeklindedir. Burada Rahner, Cizvit filozof Joseph Marechal (1878-1944)'den etkilendiğini göstermektedir. Rahner'e göre insan ruhu durağan bir varlık olmaktan ziyade dinamik ve boştur. İnsan ruhunun Tanrı'yı tecrübe edebilmek için sahip olduğu bu özellik ise sınırsız olan Tanrı'nın varlığını kavrayabilecek şekilde sınırsızdır. Rahner'e göre söz konusu bu boşluk insanda mevcut olan "ruh"tur. Ruh, var olan ve bilinebilen tüm eşyayı kavrayarak ötesine geçebilmektedir. Ruhun sahip olduğu bu boşluk ve genişlik ise ezeli ve ebedi, her şeyi kapsayan, en üstün varlık olan Tanrı tarafından yaratılmıştır.⁴⁵ Rahner'in

⁴³ Karl Rahner, "Anonymous Christians", **Theological Investigations**, C. 6, Marry Immaculate College Publishing, Electronic Edition, Limerick, s. 390-391.

⁴⁴ Rahner, "Anonymous Christianity and the Missionary Task of the Church", s. 166-167.

⁴⁵ Rahner, "Anonymous Christians", s. 392; Dych, **Karl Rahner**, s. 43.

burada ifade etmek istediği konu, Hıristiyan olsun veya olmasın tüm insanların sahip oldukları ruh aracılığıyla Tanrı'yı tecrübe edebiliyor olması ve bu durumun ise Hıristiyanlarla aynı derecede olmasa da diğer dinlere inananlara kurtuluş hakkı vermesidir.

Rahner, Tanrı'nın kendisini insanlarla paylaşmasının iki formda meydana geldiğini ifade etmiştir. Bu formlar inayet ve bedenleşmedir. Bunların ikisinin de Tanrı'nın insanoğluna hediyesi olduğunu belirten Rahner, önceden yapılan iyi amellerin mükâfatı olarak algılanmaması gerektiğini vurgulamıştır.⁴⁶ Rahner, insanoğlunun mazhar olduğu rahmetin Tanrı'dan bir hediye olduğuna inanmıştır, önceden yapılmış iyi bir amelin ödülü değildir.

Rahner'e göre bir kişi bilinçli olarak Tanrı'nın varlığını inkâr edemez. İnsan Tanrı tarafından yaratılmış bir mahlûk olarak varlığını idrak edebilir, işte o tam bir inandır. Böyle bir insan, hayatına bu inancın rehberliğinde devam ettiğinde, Mesih'in inayetine dâhil olmuş ve "anonim Hıristiyan" şeklinde nitelendirilmeyi hak etmiş demektir. Rahner, "anonim Hıristiyan" olarak yaşayan birisinin gerçek bir Hıristiyan olma yolunda çabaladığına inanmıştır.⁴⁷ Rahner'in teorisinde esas vurgu yapılması gereken nokta bir insanın bilinçsiz bir şekilde vahiy alması, bu vahye vicdanının rehberliğinde karşılık vermesi ve bu örtülü imanı sayesinde kurtuluşa ulaşabilme şansına sahip olmasıdır.⁴⁸

Rahner, "anonim Hıristiyanlık" teorisini günümüzde zayıflamış olan Hıristiyan inancını kurtarmaya yönelik bir tutum olarak algılanmanın yanlış olduğunu belirtmiştir. O, bu teorinin Hıristiyan misyon anlayışına zarar vereceğini dile getirenler için ise Hıristiyan olmayanları "anonim Hıristiyan" olarak kabul etmenin Hıristiyanları, tek ve hakiki inancın mesajını henüz duymamış kişiler için kaygılanıp onlara bu mesajı duyurmak adına çaba sarf etmekten muaf tutmayacağını vurgulamıştır. Ayrıca bu teorinin vaftiz gibi Hıristiyanlığın önemli unsurları yönünden sakıncalı olduğunu düşünmenin de yersiz olduğunu söylemiştir. Rahner bu teorinin Hıristiyanlara hem kendilerini hem de Hıristiyanlık dışındakileri kurtuluşa ulaştıracak olan uygulamalara daha sabırlı ve şefkatli bir şekilde yaklaşabilmeleri için güç verdiğini iddia etmiştir.⁴⁹

Rahner, "anonim Hıristiyanlık" konusunun Hıristiyan vahyi ve kilise açısından önemsiz sanılabileceğini, fakat bu konunun Hıristiyanların etrafındaki diğer dinlere inananlarla ilişkileri yönünden son derece önemli olduğunu belirtmiştir.⁵⁰

⁴⁶ Rahner, "Anonymous Christians", s. 393.

⁴⁷ Rahner, "Anonymous Christians", s. 395.

⁴⁸ Christopher O'Donnell, *Ecclesia*, Minnesota, 1996, s. 15-16.

⁴⁹ Rahner, "Anonymous Christians", s. 395-397.

⁵⁰ Rahner, "Anonymous Christians", s. 396.

Rahner'in "anonim Hıristiyanlık" teorisi II. Vatikan Konsili'nde büyük bir etki yaratmıştır. Rahner'in fikirleri Vatikan tarafından resmi olarak kabul edilmemiş olmasına rağmen hem konsil belgelerinde önemli yönlendirmeler yapmış hem de çok sayıda teoloğun fikrinin değişmesine yol açmıştır. Konsil belgelerinden "Lumen Gentium" ve "Gaudium et Spes"te Rahner'in fikirlerinin etkisi gözlemlenmektedir.⁵¹ Gaudium et Spes isimli belgede İncil'den haberdar olmamasında kendi hatası olmayan birisinin sonsuz kurtuluş şansına sahip olduğu ifade edilmiştir. Bu kurtuluş iki basamaktan oluşmaktadır. Birincisi Tanrı'nın sonsuz inayeti ve kurtarma isteği, ikincisi ise insanların samimi bir şekilde Tanrı'ya giden yolu aramalarıdır.⁵²

Rahner, ilk dönem Kilise Babalarından Justin Martyr'in (M.S. 100-165) de savunduğu gibi, sadece Hıristiyanlık dışındaki din inananlarının değil, hiçbir dine inanmayan ateistlerin de kurtuluşa ulaşmasının mümkün olduğunu belirterek "anonim Hıristiyan" olarak kabul edilebileceklerini ifade etmiştir.⁵³ "Ad Gentes" isimli konsil belgesinde de Tanrı'nın insanoğlunun bilemediği yollarla kullarına – İncil vaazını hiç duymamış olsalar bile - rahmetini ulaştırdığı ve onlara kurtuluşa giden yolu gösterdiği belirtilmiştir.⁵⁴

2. Karl Rahner'e Karşı Yapılan Eleştiriler

Karl Rahner'in düşüncelerinin Katolik dünyası için ne derece önemli olduğu yukarıdaki paragraflarda ortaya koyulmuştur. Ancak ortaya atılan her yeni teori gibi Rahner'in fikirleri de bazı kişiler tarafından eleştirilmiş ve sınıklı bulunmuştur. Özellikle anonim Hıristiyanlık fikrini yadırgayan teologlar, eğer diğer dinlerde de tanrısal rahmet varsa ve kişi bu dinler vasıtasıyla da kurtuluşa erebiliyorsa bir dinin diğer bir dinden daha üstün olduğunu söylemenin yersiz olduğunu belirtmişlerdir.⁵⁵ Ayrıca bu teori ile Rahner, Hıristiyanlığın kurtuluş için olan önemini azaltmak ve misyon faaliyetlerini gereksiz hale getirmekle eleştirilmiştir.⁵⁶

Rahner'i eleştirenlerin başında Hans Urs von Balthasar (1905-1988) gelmektedir. İsviçreli Katolik bir teolog olan Balthasar, öncelikle Rahner'in anonim Hıristiyanlık tezini eleştirmiştir. Balthasar, Tanrı'nın tüm insanları kurtarmak istemesinin ve bir insanın komşusunu sevmesinin kurtuluşa erişmek için yeterli olduğunu söylemenin Mesih'in önemini azaltacağını belirtmiştir.⁵⁷ Bu bağlamda Balthasar, Rahner'i dini çok fazla kolaylaştırmakla suçlamıştır.

⁵¹ Gungör, **Vatikan Misyon ve Diyalog**, s. 134; Mustafa Alıcı, Müslüman-Hıristiyan Diyalogu, s. 250.

⁵² Rahner, "Anonymous Christians", s. 397.

⁵³ Mustafa Alıcı, Müslüman-Hıristiyan Diyalogu, s. 254.

⁵⁴ Rahner, "Anonymous Christians", s. 398.

⁵⁵ Gündüz, "Çağdaş Hıristiyan Düşüncesinde Ötekinin İnküivist Yorumu", s. 108.

⁵⁶ John P. Galvin, "Salvation Outside of The Church", **The Gift of The Church**, Edit.: Peter C. Phan, Minnesota, 2000, s. 265.

⁵⁷ Francis A. Sullivan, **Salvation Outside The Church**, Paulist Press, New Jersey, 1992, s. 176; Alister E. McGrath, **Christian Theology**, Wiley-Blackwell Publishing, West Sussex, 2011, s. 77.

Balthasar kurtuluşa ulaşmak isteyen tüm insanların Mesih'e inanarak ona itaat etmeleri gerektiğini belirterek, Mesih'e inananların tefekkür ve riyazetle meşgul olmaları gerektiğini vurgulamıştır.⁵⁸

Rahner'e göre "anonim Hıristiyanlık" teorisi ve tanrısal lütuf algısı kilisenin misyon faaliyetleri yapmasını kolaylaştırmıştır. Çünkü kilisenin o zamana kadarki misyon faaliyetlerinde sahip olduğu amacın Mesih'in, İncil'in ve tanrısal lütfun tüm insanların hayatına nüfuz etmesini sağlamak olduğu belirtilmiştir. Rahner "anonim Hıristiyanlık" teorisinde bu durumun zaten mevcut olduğunu vurgulayarak, tanrısal lütuf sayesinde Hıristiyanların haricindeki tüm insanların "anonim Hıristiyan" olarak kabul edilmesinin misyoner faaliyetin ilk aşaması ve kilisenin görevinin söz konusu bu insanları gerçek birer Hıristiyan yapmak olduğunu belirtmiştir. Rahner'in misyon faaliyetlerini gereksiz gördüğü şeklindeki yorumların eksik olduğu, aksine misyon faaliyetlerinin insanların kurtuluşa ulaşabilmeleri için kesinlikle gerekli olduğu belirtilmiştir.⁵⁹

Rahner'i eleştiren bir diğer teolog ise Henri de Lubac'tır. Lubac, "anonim Hıristiyan" kavramına karşı çıkmadığını belirterek Hıristiyan olmayan insanların arasında başka bir dine inanıyor gözükse fakat Hıristiyan gibi yaşayan insanların olduğunu kabul etmiştir. Lubac'ın yanlış bulduğu nokta ise "anonim Hıristiyanlık" kavramıdır. Ona göre böyle bir ifade Hıristiyanlığı diğer dinlerle aynı kefeye koymaktadır. Lubac bu ifadeden, Hıristiyanlıktan önce diğer dinlerde mevcut fakat gizli olan bilginin Hıristiyanlığın gelmesiyle aşikâr hale getirildiğinin anlaşıldığını belirtmiştir. Bunun yanında Lubac, Hıristiyanlık dışındaki dinlerin kurtuluşa ulaşma bağlamında meşru yollar olarak görülmesinin yanlış olduğunu belirterek kurtuluşa giden yegâne yolun Mesih'in İncilinden geçtiğini vurgulamıştır.⁶⁰

Rahner, "anonim Hıristiyanlık" ve "anonim Hıristiyan" kavramları arasındaki farkı şu şekilde izah etmiştir. Rahner, "anonim Hıristiyan" olarak tabir edilen kişinin, henüz vaftiz edilmemiş olsa bile, tanrısal ve günahlardan arındırıcı rahmet rehberliğinde kurtuluşa doğru yönlendirilen kişi olduğunu belirtmiştir. "Anonim Hıristiyanlık" kavramıyla kastedilenin ise vaftizden önce insanları affeden ve onlara kurtuluştan bir pay veren tanrısal lütuf olduğunu ifade etmiştir.⁶¹

Rahner'e eleştirilerini yönelten bir diğer isim ise Hans Küng'dür. Küng, Rahner'in anonim Hıristiyanlık fikrinin hatalı ve diyalog için sakıncalı olduğunu ifade etmiştir. Küng, diğer dinlere inanan insanların Hıristiyan olarak

⁵⁸ Herbert Vorgrimler, *Karl Rahner Zeugnisse seines Lebens und Denkens*, Verlagsgemeinschaft Topos Plus, Regensburg, 2011, s. 177-178.

⁵⁹ Rahner, "Anonymous Christianity and The Missionary Task of The Church", s. 176-177.

⁶⁰ Sullivan, *Salvation Outside The Church*, s. 175.

⁶¹ Rahner, "Anonymous Christianity and The Missionary Task of The Church", s. 165.

algılanmasının ve onlara bunun yansıtılmasının,⁶² dolayısıyla Hıristiyanlığın diğer dinlerden üstün olduğunun vurgulanmasının saygısızlık olduğunu iddia etmiş, diyalog açısından karşı tarafta negatif düşünceler oluşturacağını belirtmiştir.⁶³

Mariasusai Dhavamony ise diğer dinlerin, inananlarını Hıristiyanlığa hazırlayıcı nitelikte olduğu inancına karşı çıkmaktadır. Ona göre Tanrı tüm dinlerde faaliyet içerisinde ve aktiftir. Bu durumda diğer dinlerin hazırlayıcı olduğunu belirtmek yersizdir.⁶⁴

Sonuç

İki türlü vahiy olduğunu belirten Rahner, bunlardan birincisinin sadece peygamberler için mümkün olduğunu, ikincisinin ise Hıristiyan olan ve olmayan herkes için mümkün olduğunu ifade etmiştir. “Selbstmitteilung Gottes” olarak ifade ettiği bu ikinci tür vahiy anlayışı Rahner’i, Hıristiyan olmayanların da Tanrı’yı tecrübe edebildiği fikrine ve nihayetinde onlar için de kurtuluşun söz konusu olduğu görüşüne götürmüştür. Buradan yola çıkarak “anonim Hıristiyanlık” teorisini oluşturan Rahner, bu teoriyle II. Vatikan Konsili’ne damgasını vuran teologlardan biri olmuştur. Roma, ismen bu teoriyi kabul etmemiş olsa da “Lumen Gentium”, “Gaudium et Spes” ve “Ad Gentes” isimli belgeleri hazırlarken Rahner’in fikirlerinden etkilendikleri kabul edilmiştir. Rahner’in fikirleri II. Vatikan Konsili’nin diğer dinlere bakışındaki değişikliklerin ana sebeplerinden biri olarak görülmüştür. Konsilden itibaren Hıristiyan olmayan insanlar kâfir olmaktan ziyade doğru yolu arayan ve rehberliğe ihtiyaç duyan kişiler olarak kabul edilmişlerdir.

Kaynakça

- ALICI, Mustafa, **Müslüman-Hıristiyan Diyalogu**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2011.
- AYDIN, Mahmut, “Bir Hıristiyan Kurtuluş Teolojisinden Dinlerin Bir Kurtuluş Teolojisine Doğru”, **Divan İlmî Dergi**, S. 9, 2000/2.
- AYDIN, Mahmut, **Dinlerarası Diyalog Mahiyet İlkeler ve Tartışmalar**, Pınar Yayınları, İstanbul, 2008.
- AYDIN, Mahmut, **Monoloğtan Diyaloga Çağdaş Hıristiyan Düşüncesinde Hıristiyan-Müslüman Diyalogu**, Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 2001.
- AYDIN, Mehmet, **Hıristiyan Genel Konsilleri ve II. Vatikan Konsili**, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Konya, 1991.
- DYCH, William, **Karl Rahner**, Continuum Biddles Ltd., New York, 2000.
- EŞMELİ, İsmet, “Henri De Lubac’a Göre Kilise ve Kurtuluş” **Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C. 4, Sayı: 7, 2017, ss. 100-118.

⁶² Cafer Sadık Yaran, “Dinsel Kapsayıcılık (İnkulusivizm)”, **İslam ve Öteki**, İstanbul, 2001, s. 72.

⁶³ Gündüz, “Çağdaş Hıristiyan Düşüncesinde Ötekinin İnkulusivist Yorumu”, s. 108.

⁶⁴ Mustafa Alıcı, Müslüman-Hıristiyan Diyalogu, s. 261.

- EŞMELİ, İsmet, "Hıristiyanlık Tarihinde Kilise ve 'Kilise' İçin Kullanılan Metaforlar", **Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, C. 9, S. 5, Bahar 2014, ss. 953-966.
- GALVİN, John P., "Salvation Outside of The Church", **The Gift of The Church: A Textbook on Ecclesiology**, Edit.: Peter C. Phan, Liturgical Press, Minnesota, 2000.
- GÜNDÜZ, Şinasi, "Çağdaş Hıristiyan Düşüncesinde Ötekinin İnkluivist Yorumu", **Tez-kire Düşünce, Siyaset, Sosyal Bilim Dergisi**, Yıl10 Sayı Nisan/Mayıs 2001.
- GÜNDÜZ, Şinasi, **Hıristiyanlık**, İsam Yayınları, İstanbul, 2008.
- GÜNGÖR, Ali İsmail, **Vatikan Misyon ve Diyalog**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2011.
- GÜNGÖR, Ali İsmail, "Günümüzde Katolik Hıristiyanlık", **Dinler Tarihi Araştırmaları**, C. 3, Ankara, 2002.
- GÜNGÖR, Ali İsmail, "Katolik Kilisesinin Çağdaş Misyon Anlayışında Diyalog Kavramı", **Dinler Tarihi Araştırmaları**, C. 1, Ankara, 1998.
- Kitabı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit**, Ohan Matbaacılık Ltd. Şti., İstanbul, 2010.
- MCGRATH, Alister E., **Christian Theology**, Wiley-Blackwell Publishing, West Sussex, 2011.
- O'DONNELL, Christopher, **Ecclesia**, Minnesota, 1996.
- RAHNER, Karl, "Anonymous Christians", **Theological Investigations**, C. 6, Mary Immaculate College Publishing, Electronic Edition, Limerick.
- RAHNER, Karl, "Anonymous Christianity and the Missionary Task of the Church", **Theological Investigations**, C. 12, Mary Immaculate College Publishing, Electronic Edition, Limerick.
- RAHNER, Karl, "Christianity and the Non-Christian Religions", **Theological Investigations**, C. 5, Mary Immaculate College Publishing, Electronic Edition, Limerick.
- RAHNER, Karl, "Church, Churches and Religions", **Theological Investigations**, C. 10, Mary Immaculate College Publishing, Electronic Edition, Limerick.
- RAHNER, Karl, "Jesus Christ in the Non-Christian Religions", **Theological Investigations**, C. 17, Mary Immaculate College Publishing, Electronic Edition, Limerick.
- RAHNER, Karl, "Nature and Grace", **Theological Investigations**, C. 4, Mary Immaculate College Publishing, Electronic Edition, Limerick.
- SULLIVAN, Francis A., **Salvation Outside The Church**, Paulist Press, New Jersey, 1992.
- SULLIVAN, Francis A., **The Church We Believe In: One, Holy, Catholic and Apostolic**, Paulist Press, New Jersey, 1988.
- VORGRIMLER, Herbert, **Karl Rahner Zeugnisse seines Lebens und Denkens**, Verlagsgemeinschaft Topos Plus, Regensburg, 2011.
- YARAN, Cafer Sadık, "Dinsel Kapsayıcılık (İnkluvizizm)", **İslam ve Öteki**, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2001.
- İnternet Kaynakları
https://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decl_19651028_nostra-aetate_en.html (5.11.2021)
[http://en.wikipedia.org/wiki/Anamnesis_\(philosophy\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Anamnesis_(philosophy)) (5.11.2021)

A Qur'anic Evaluation on Social Media and Sharing

(Extended Abstract)

Karl Rahner is a German theologian who belongs to the Jesuit order. Rahner's worldwide recognition happened through his thoughts in the Vatican II Council. Rahner, who is accepted as the father of the inclusive approach that came to the fore in the council, has left mark on Catholic world in the XX. century with this thought. Despite the existence of some personalities close to the inclusive understanding throughout Christian history, the general understanding has always been exclusionary. According to the exclusionary understanding, only those who belong to the Catholic Church were accepted as having the right to attain salvation. However, this situation changed by the turn of the XX. century. Vatican II, which was carried out between 1962-1965, brought about a great change in the theological and doctrinal expression about the salvation of other religions in the Christian world. Christian theologians such as Karl Rahner have adopted a Christ-centered understanding of salvation and stated that believers of other religions can also be within the scope of the salvation plan.

According to *Nostra Aetate*, one of the documents of the Vatican II, those who are unaware of Christ and the Gospel through no fault of their own and who sincerely seek God have the same right as other Christians to have a share in salvation. Divine grace covers these individuals as well. In the same document, it was stated that the Catholic Church accepted the true and good deeds of other religions. Because, according to this document, the light that illuminates people comes from the same source.

It was stated that moral deterioration occurred in the society after the social and political developments in the 20th century. And because of these deteriorations, indulgence in worldly life and alienation from spiritual life (church) occurred in western society. Realizing these problems, Pope John XXIII. convened a council and decided to seek a solution to these problems. Pope John XXIII. admitted that the church also played a role in the emergence of these problems. Because the church could not keep up with the times and could not respond to the needs of the society at that time. Therefore, the idea of the council emerged in order for the Catholic world to revise itself. It was stated that another purpose of Pope John XXIII. was to reconcile the Western society with the spiritual life and to improve the relations between the Christian groups that emerged over time.

In the council, those with other denominations and religions were depicted as circles radiating from the center and Catholic Christianity was placed in the center. Besides that, during the council the issue of ecumenism was emphasized, and it was stated that the eucharist should be celebrated in the same way

all over the world. The Catholic Church has stated that the goal of ecumenism is a long-term goal and that the Catholic Church itself must undergo certain changes on the way to this goal too. However, in our opinion, the main goal of Rome in ecumenism is to unite all the world's Christians under the roof of the Catholic Church.

The Vatican II made new openings in Christianity about other religions. According to the council, it is possible to find divine truth in other religions. It is known that there was no similar situation for other religions during the time period up to the mentioned council. Although the Church's acceptance of this view was welcomed by members of other religions, it was approached cautiously. Although it seems there are positive developments in the Church as stated above, according to Christendom, non-Christians will only be able to achieve salvation by believing in Jesus Christ. Karl Rahner's theory of "anonymous Christians" was effective in the emergence of this new view. Although the council did not mention this theory by name, it was accepted that there was influence. This new view, called inclusiveness, has adopted a (Christ-centered) understanding that centers Christ for salvation. The inclusivist view seems to reject the former exclusivist and pluralist understanding, which is another view that emerged in the 20th century. However, the inclusive approach has common points with both the exclusivist and pluralistic understanding.

After stating there are two types of revelation, Rahner stated that the first of these is possible only for prophets, and the second is possible for everyone, Christian and non-Christian. This second type of revelation, which he referred to as "Selbstmitteilung Gottes", led Rahner to the idea that non-Christians can also experience God, and ultimately to the view that salvation is in question for them too. Based on this, Rahner, who created the theory of "anonymous Christianity", became one of the theologians who left his mark on the Vatican II with this theory. Although Rome did not accept this theory by name, it was accepted that they were influenced by Rahner's ideas while preparing the documents named "Lumen Gentium", "Gaudium et Spes" and "Ad Gentes". Rahner's ideas have been seen as one of the main reasons for the changes in the Vatican Council's view of other religions. Since the council, non-Christian people have been regarded as seekers of the right path and in need of guidance, rather than being infidels.